

Božena Čechová, provdaná Uhlířová

*22. února 1847 Bezděkov okr. Klatovy,
sňatek 26. října 1874 Nejdek u K. Varů, m. Adolf Uhlíř, správce parních mlýnů v Plzni,
† 2. února 1880 Plzeň, pohřbena je na plzeňském hřbitově u sv. Mikuláše,
učitelka, básnířka, zakladatelka dámského zábavného a vzdělávacího spolku "Milada" v Plzni,
mladší sestra spisovatele Svatopluka Čecha (1846-1908).

Rodiče, sňatek 20. 5. 1845, kostel sv. Petra a Pavla v Sutomi, Ústecký kraj. Otec: František Jaroslav Čech (*29. 12. 1817 Peruc, † 8. října 1877 statek Stupka, Bukovina) vrchnostenský úředník tehdy na bezděkovském panství Korbů svob. pán z Weidenheimu. Matka: Klára roz. Raková (*13. 12. 1826 Jirny, † 11. 1. 1890 Vinohrady), dcera hospodářského ředitele ze zámku Skalka u Třebenic v Českém středohoří.

Text historika Dr. Ferdinanda Strejčka z kapitoly o Boženě Čechové

Z dopisů, které z Plzně psávala Božena rodičům, vane zvláštní, veselý a dobrosrdečný duch, který si občas rád zaironisuje, ale někdy přechází i do melancholie a poetické nálady. Zvlášť výmluvný je po této stránce dopis líčící jeden jarní výlet Hlaholu: „Nyní začínají výlety. Na zítřek jsem prý jeden spískala, říká Hlahol, ale není to pravda, spískal si ho sám a říká, že ho dává k vůli mně. Jeden jsme již dělali hned po matinčíně odjezdu. Byl krásný. Byli jsme v temném lese a já byla tak veselá. Hráli jsme, zpívali, ano i tančili při kolovrátku - ale nebojte se, doktor byl s sebou a já tančila jen čtverylky. Když jsme šli domů, svítal již měsíc. Šli jsme po loukách. Lehké páry zdvíhaly se nad nimi a světlo měsíce bylo tak bledé, že bylo vůkol nás jako ve svatyni. Byla bych se modlila, kdybych byla sama. A les stál tak tiše, tak černě. Jako by tisícové tajemství choval, stál ve výši na skále a strměl k nebi. Pod skalou leskla se voda, tak zvaný velký rybník. Bylo ticho vůkol, jen tam skřehotaly žáby své jednotvárné písně. Takové jednotvárné hlasy jsou hezké, ba dojemné, když vůkol nich příroda spí.“

Božena Čechová se narodila rok po svém bratru Svatoplukovi v Bezděkově u Klatov. Do školy chodila v Litni u Berouna a ve Vraném, ve svých dvanácti letech byla r. 1859 vypravena do soukromého vzdělávacího ústavu madame Svobodové, rodilé Francouzky, jejíž pensionát slyšel pověstí a byl vyhledáván zvláště rodinami českými. Tam se Božena v českém kursu profesora Crhy seznámila s Eliškou Pechovou a později také se Zdeňkou Havlíčkovou, dcerou slavného publicisty. Eliška Pechová-Krásnohorská líčí ve svých vzpomínkách svou přítelkyni Boženu jako dívku povahy vážné a energické, vynikající rozvahou a životní zkušeností a dodává: „Byly jsme obě stejně planoucími idealistkami a básnířkami. Božena pokládala mne za básnířku větší, a proto mi ráda vypravovala o svém bratru Svatoplukovi.“

Tak přílnuly obě nadané chovanky pensionátu celými dušemi již ve třinácti letech k literatuře a velice rády četly. Jejich písemné úkoly bývaly chlouboou a radostí profesora Crhy i celého ústavu. Když Božena po třech letech ústav opustila, byla přijata r. 1865 na malostranský učitelský ústav, ovšem německý, ježto českého nebylo, a zároveň zapsána do hudebního ústavu Šimákova. Roku 1865 vychodila pedagogium a obdržela místo literní učitelky v Nymburce, kdež pobyla rok. Po prázdninách roku 1866 stěhovala se maminka paní Klára Čechová se všemi dětmi do Prahy a Božena použila té příležitosti k zdokonalení ve francouzštině, šití šatů a v podobných praktických předmětech, takže nastala téměř dvouletá mezera v jejím učitelování. V téže době také mnoho získala působením svého bratra Svatopluka, který jako právník otiskoval již svoje prvotiny v Lumíru (1866), ve Květech (1867) a Ruchu (1868).

Když byla r. 1868 založena v Plzni dívčí škola občanská, ucházela se tam Božena Čechová o místo odborné učitelky a také je dostala. Působila pak na této škole do r. 1874. V Plzni se uplatnilo pěkné Boženino vzdělání, její temperament a společenský i literární duch neobyčejnou měrou, takže se mladá učitelka brzy stala středem českého živlu ve městě, tehdy ještě silně hovořícím německy. Její veselá mysl a energická povaha ovládly a podmanily si srdce všech, kdož tehdy stáli v čele národního hnutí průmyslové Plzně. Ihned po svém příchodu vstoupila Božena do tamnějšího Hlaholu o prožívala v jeho středu nejkrásnější chvíle mládí, třebaže zdraví nebyla nejlepšího. „Zdraví bývala sestra útlého, tvořila jaksí výjimku v naší rodině, kde jsme všichni druzí kvetli zdravím a téměř jsme nezastonali. Není divu, že rodiče stále byli rozechvěni o její mladý život, ale duševní síly sestřiny byly mohutné a nezlomné.“ Tak na svou starší sestru vzpomíná Zdeňka Čechová (1853-1935).

Boženě Čechové náleží veliká zásluha, že jako první sjednotila plzeňský ženský svět ve zvláštní spolek, jehož počátky spadají do konce roku 1869, jak vysvítá z dopisu, psaného 31. října 1869: „Přišla jsem nyní právě z valné hromady. Nelekejte se! Založila jsem zde v Plzni vzdělávací spolek dam a dnes bylo první sezení. Divila jsem se, že se ty dámy tak sešly. Hlahol (já jsem totiž úd Hlaholu) propůjčil nám své místnosti, svou bibliotéku, své noviny. Některé dámy a někteří profesorové budou přednášet a někdy budeme konat vzdělávací výlety do vukolí a prohlížet si zdejší zvláštnosti, atd. Dnes se četly pouze stanovy, které mi poslal Vojta Náprstek a volilo se komité, které by je uspořádalo do budoucího sezení, abychom pak mohly žádat o potvrzení spolku. Celá zdejší česká honorace, paničky radních a mnoho slečinek se přihlásilo. V budoucím sezení bude volba předsedkyně a výboru; do onoho prozatímního výboru jsem volena také. Právě než jsme se sešly, přišlo z Prahy od Amerického klubu dam našemu spolku srdečné Na zdar! Svatík mohl by mi tak něčím přispět, mohl by mi radit, o čem bych někdy mohla těm dámám přednášet, a vůbec, když se něco nového v literatuře vyskytne, mohl by mne o tom zpravit. Takové věci nás budou velmi zajímat.“

Z dalších osudů mladého spolku dovídáme se z listů Boženy Čechové některé zajímavé podrobnosti. Například 11. ledna 1870 píše: „Ve středu budu přednášet dámám v našem spolku o Hankovi a Královodvorském rukopise. Řekněte Milce, že pokřtila jsem ten spolek ku počtě její *Milada*.“ Ze září téhož roku pochází jiná zajímavá zpráva: „Spolek dam se rozpadl, ale na jeden zábavný a druhý vzdělávací. Ve vzdělávacím chtěly mě mít jednatelkou, ale nepřijala jsem to. Ať si jednájí samy, takto jim ale přednáším. O tom, jak se spolku dařilo, nás poučuje list z konce téhož roku: „Spolek můj vzrůstá, čítá již 64 údů a máme již 100 zl. jmění. Nyní čekáme jen na potvrzení. Doktor, profesori a mnozí jiní nás budou prý podporovat, a poněvadž je to spolek vzdělávací, budou nám prý držet vědecké přednášky. Asi ve čtyřech číslech Plzeňských novin byly články o našem spolku velmi pochvalné.“ Ještě roku 1871 podle zprávy Ženských listů, přílohy Květů, měla Božena Čechová v plzeňském Českém lvu provolání k ženám, aby se sdružovaly a vzdělávaly.

Do roku 1870 spadá Boženin první větší literární úspěch. Předtím otiskovaly již její literární plody Plzeňské listy, ale uvedeného roku povýšil sám přísný redaktor Květů pan Vítězslav Hálek Boženu Čechovou mezi uznané přispěvatele nejlepšího časopisu českého a otiskl jí v 13. čísle lyrickou báseň Klam. Tato báseň vzbudila mimo jiné i zájem literárního začátečníka Jaroslava Vrchlického, takže zatoužil mladou autorku poznat osobně. Napsal roku 1871 bratru Bedřichovi do Prahy: „Dne 29. června dostaneme vysvědčení a tu vyrazím 30. s kolegy pěšky do Plzně a zdržím se půl dne, abych poznal Elišku Krásnohorskou a Boženu Čechovou.“

Avšak básnická činnost Boženy Čechové nerozkvetla plně nádhernými květy bystrého ducha jejího. Jen krátký čas ještě zabývala se básněním, ale potom v ní nastala změna, kterou vylíčila v dopise bez data: „Povahu svou změnila jsem zcela. Někdy se sama sobě dívím. Já již nikdy nesnívám, jako jsem snívala dříve, ale nejsem také více poetickou. Ta poesie, která druhdy bývala ve mně, proměnila se v sílu. Já mohu nyní vše učinit, co chci, co jindy jsem nemohla chtít.“

Velký vliv na Boženu Čechovou měla několikaletá známost její s Adolfem Uhlířem, ředitelem mlýnů Hýrovských v Plzni, která jí způsobila leckterou nepřijemnost a těžkou chvíli, jak se dočítáme v jejích dopisech. Plzeňská teta byla by málem párek rozehnala. Několik neděl byli snoubenci připraveni na nejhorší a Božena se již smířovala s nepříznivým osudem. Avšak vše se šťastně rozuzlilo a tak se koncem školního roku 1874 Božena Čechová vzdala svého místa, odjela na prázdniny k rodičům do Nejdku u Karlových Varů a tam došlo k oddávkám dne 26. října 1874.

Rodinné starosti a péče o dítky odvedly slibný talent literární činnosti nadobro. Božena Čechová zemřela dne 2. února 1880 po porodu čtvrtého dítěte a pohřbena je na plzeňském hřbitově u sv. Mikuláše. V její pozůstalosti byly nalezena řada básní z dob jejího nejslibnějšího rozkvětu, na nichž lze stopovat značný vliv Hálkův a i Svatoplukův na mladou básnířku. *“Neumíte, ó vy lidé, ve světě si ráje tvořit, jenom štěstí rozvalovat, jenom stany lásky bořit ...”*

Pramen

- Strejček, Ferdinand: Rod Svatopluka Čecha. S pěti rodopisnými tabulkami, které autor sestavil podle matrik peruckých.

In: Rodokmen, časopis pro rodopis, znakovství a ostatní pomocné vědy historické. Nakladatel: Vydavatelské družstvo Rodokmen spol. s r. o, ve spolupráci se Svazem přátel rodopisu v Praze.

Ročník 1, 1946, č. 2 ze dne 1. listopadu 1946, s. 55-60 a č. 4 ze dne 31. 12. 1946, s. 83-91.

Fotografii Boženy Čechové redakci laskavě zapůjčil PhDr. Michal Flegl (Archivum Familiae Dyk).